

NAVOIY VA BOBUR SHAXSIDAGI MUSH-TARAKLIKLAR
Abdullayev Komiljon Abdugʻanievich – *pedagogika fanlari doktori, dotsent*
komiljon.abdullayev.1961@mail.ru
Namangan davlat universiteti

ОБЩИЕ ЧЕРТЫ ЛИЧНОСТЕЙ НАВОИ И БАБУРА
Абдуллаев Комилжон Абдуганиевич – *доктор педагогических наук, доцент*
Наманганский государственный университет

THE COMMON FEATURES OF THE PERSONALITIES OF NAVOI AND BABUR
Abdullaev Komiljon Abduganievich – *Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor*
Namangan State University

Tayanch soʻzlar: Navoiy, Bobur, adabiyot, kitob, “Majolis un-nafois”, “Malik ul-kalomi”, Lutfiy, “Makorim ul-axloq”, “Navoiy”, “Boburnoma”, “Havoli Qutiy”, “Yulduzli tunlar”, Humoyun, ruboiy, masnuʻ sheʻr, “Xamsa”, mangulik.

Rezyume. Maqolada taʼlim tizimi bosqichlari adabiyot darslarida Navoiy va Bobur shaxsidagi mushtarakliklarni oʻrgatishda fanlararo integratsiyadan foydalanishning oʻrni, samarali usullari koʻp yillik amaliy tajribalar asosida yoritilishi bu sohada kichik izlanishlarning dastlabki natijasidir.

Ключевые слова: Навои, Бабур, литература, книга, «Мажолис ун-нафоис», «Малик ул-каломи», Лутфий, «Макорим ул-ахлоқ», «Навои», «Бабурнаме», «Хаволи Кутий», «Звёздные ночи», Хумаюн, рубаи, масну-стих, «Хамса», вечность.

Резюме. В статье на основе многолетнего практического опыта освещаются роль и эффективные методы использования межпредметной интеграции на уроках литературы на различных этапах системы образования при изучении общих черт личностей Навои и Бабур. Представленные материалы являются первыми результатами небольших исследований в данной области.

Key words: Navoi, Babur, literature, book, Majolis un-nafois, Malik ul-kalomi, Lutfiy, Makorim ul-akhloq, Navoi, Baburnama, Havoli Qutiy, Yulduzli tunlar, Humayun, rubai, masnuʻ poem, Khamsa, eternity.

Summary. The article presents, on the basis of many years of practical experience, the role and effective methods of using interdisciplinary integration in literature lessons at various stages of the education system to teach the common features of the personalities of Navoi and Babur, representing the initial results of small-scale research in this field.

Kirish. Yurtboshimiz taʼkidlaganlaridek, “Adabiyot xalqning yuragi, elning maʼnaviyatini koʻrsatadi. Bugungi murakkab zamonda odamlar qalbiga yoʻl topish, ularni ezgu maqsadlarga ilhomlantirishda adabiyotning taʼsirchan kuchidan foydalanish kerak. Ajdodlar merosini oʻrganish, buyuk madaniyatimizga munosib buyuk adabiyot yaratishimiz uchun hamma sharoitlarni yaratamiz” [1:1], “Adabiyot masalasi – bu maʼnaviyat masalasidir” [2:23], “Maʼnaviyat insonga ona suti, ota namunasi, ajdodlar oʻgiti bilan birga singadi” [3:3].

Buyuklik va mangulikning betakror timsoli, yuksak isteʼdod egasi, mutafakkir shoir, olim, turkiy tilda shoh asarlar bitgan, Birinchi Prezidentimiz I.A.Karimov: “Agar bu ulugʻ zotni avliyo desak, u avliyolarning avliyosi, mutafakkir desak, mutafakkirlarning mutafakkiri, shoir desak, shoirlarning sultonidir” [4:47], – deya taʼriflagan Navoiy hamda shoh va shoir, adabiyotshunos olim, buyuk tarixchi Ibrohim Gʻofurov taʼbiricha, “Bir odamda butun bir xalqning xususiyatlari jamlanishi va yuzaga chiqishi mumkin deb oʻylanaman baʼzan. Masalan, Gyote nemis xalqining, Dostoevskiy ruslarning, Shekspir inglizlarning mujassam timsoli boʻlib koʻrinadi menga. Oʻzbeklarning shunday odami bormi? Bor, deyman oʻzinga-oʻzim. U – Bobur. Oʻzbeklarning, qolaversa, barcha turkiy qavmlarning oʻziga xos xususiyatlarini oʻz shaxsida jamlashtirgan siymolardan biri” Bobur – ulugʻ bobolarimiz betakror shaxsi, boy adabiy merosi maʼnaviy kamolotga erishish va oʻzlikni anglashda bebaho xazina vazifasini oʻtab kelmoqda.

Asosiy qism. Ana shu xazina sirlaridan bahramand boʻlish, oʻzgalarni ham bahramand etish biz, ulugʻ

bobolarimiz avlodlarining, muqaddas burchimizdir. Ikki buyuk allomani bir-birisiz tasavvur etish qiyin, bizningcha. Ular shaxsi, taqdiri, ijodida ham shunday oʻxshashlik va umumiylik jihatlari mavjudki, hayratlanmaslikning iloji yoʻq.

1. Temuriylar (Navoiyning otasi Gʻiyosiddin kichkina temuriylar saroyining amaldorlaridan, Boburning otasi Umarshayx mirzo esa, temuriylar avlodidan boʻlgan (Amir Temur – Mirzo Mironshoh – Sulton Muhammad Mirzo – Sulton Abusaid Mirzo – Sulton Umarshayx Mirzo – Zahiriddin Muhammad Bobur) saroyi muhitida yuqori saviyali murabbiylardan bilim olishgan.

2. Favqulotda zehnlilik, milliy anʼana va qadriyatlar asosida tarbiyalanganlik ularning kelajagini belgilovchi asosiy omillardan biri boʻlgan desak, mubolagʻa boʻlmaydi, aslo.

Boʻlajak shoir 6 yoshligidayoq buyuk tarixchi olim Sharafiddin Ali Yazdiy nazariga tushadi va uning duosini olishga musharraf boʻladi. Bu uchrashuvni oʻzining keyinchalik yozgan “Majolis un-nafois” asarlarida shunday xotirlaydi: “Mavlononing sohibkamolligʻi olam ahli qoshida musallamdur... Ittifoqo manzil alarning xonaqohi eshikida voqeʻ erdi... Mavlono tushgan jamoatning kayfiyatini maʼlum qilmoq uchun atfoldin birini tiladilar. Faqir alar sori borurgʻa muvaffaq boʻldum. Har nekim soʻrdilar javob aytdum. Dedilarkim: bu jamoat atfoldin biz tilaganda, sen kelib biz bila oshno boʻldung, sening uchun fотиha deb oʻz fотihalarigʻa musharraf qildilar” [7:308].

Shu oʻrinda yuqoridagi dalilni toʻldirish uchun “Navoiy” videofilmidagi (Oybekning shu nomli romani asosida yaratilgan) quyidagi lavhani ham eslash maqsadga

muvofig: Yosh Alisher o‘z do‘stlari bilan o‘ynab yurib, bir mo‘ysafidga duch keladilar. Ziyrak Alisher uning qo‘lidagi obdastani olib, darrov suv olib kelib beradi. Donishmand mo‘ysafid (bu kishi Sharofiddin Ali Yazdiy edi) duo qilib: “Sen umrboqiylikka erishgin”, – deydi. Shunda u zukkolik bilan: “Hech kim abadiy yashamaydi-ku?” – degan savoli orqali o‘zining mulohazaliligini va bolalarga xos samimiyligini namoyish qiladi. Buyuk tarixchi olim o‘rinli bu e‘tirozga shunday javob qiladi: “Hech kim jisman abadiy yashamaydi. Lekin sen shunday bir ish qilginki, bundan xalq umrbod foydalansin”.

Bizningcha, bobomizning buyukligi, manguiligi ushbu duolarning ijobati – kattaga hurmat – duoga intilishdandir deb hisoblash mumkin.

6-8 yoshlardagi yosh Zahiriddinning esa, harbiy mashqlardagi merganlik mahorati, ismi jismiga monandligi, kattalarga – otasiga hurmati, taqlidi “Yulduzli tunlar” romanida quyidagicha tasvirlangan:

“Chorbog‘ ichida o‘n ikki yoshlik Bobur mirzo chavandozlik mashqlari o‘tkazmoqda. U chorbog‘ chetidagi yalanglikdan bo‘z otni choptirib chiqdi-yu, birdan jilovni qo‘yib yubordi. Kamonga chapdastlik bilan o‘q o‘rnatdi va chopib borayotgan ot ustidan nishonga otdi. Yoy o‘qi nishon yog‘ochiga “taq” etib urilgani baralla eshitildi.

Bobur otini qaytarib kelayotganda, Mazidbek unga:

– Mo‘ljalni andak balandroq olibsiz, – dedi. – Ammo zarbingiz behad yaxshi.

– Mazidbek sopiga sadaf qadalgan yoy o‘qini nishondan avaylab sug‘urib oldi-da, qanchalik chuqur botganini barmog‘i bilan o‘lchab ko‘rdi:

– Bilagingizda kuch ko‘p, amirzodam! Sherpanjasiz. Podshoh hazratlari sizni Bobur deb ataganlari bejiz emas. Bobur arabcha sher demakdir!

Bobur mirzoning navkarlari, yaroqbardor, tengdosh – ko‘kaldosh (bir onani emgan bolalar) mulozimlari ham nishon atrofida yig‘ildilar. Ular Boburning hali yosh o‘spirin ekanini, qo‘lidagi kamon bo‘yi bastiga mos qilib kichraytirib ishlanganini bilar edilar. Shuni o‘ylab, Bobur maqto‘vni o‘ziga olgisi kelmadi.

– Sherpanja deb otamni aytsinlar. Men ko‘rganmen, zarblari bundan o‘n hissa ortiq. Musht ursalar, eng zo‘r yigitni ham yiqiturlar.

– Kamina ham aytmoqchi edimki, amirzodamning sherpanjaliklari podshoh otangizga tortganligingizdan nishonadir!” [11:37-38].

Bu kabi fazilatlarini oilada, bolalar bog‘chalarida va boshlang‘ich sinf “O‘qish” darslarida o‘quvchilar ongiga singdirilishi maqsadga muvofiqligini alohida ta‘kidlaymiz.

3. 12 yoshlaridayoq el nazari – e‘tibori va e‘tirofiga sazovor bo‘lishgan:

– Alisher 12 yoshida zamonasining “Malik ul-kalomi” – “So‘z mulkining sultoni” – Lutfiy o‘z iste‘dodi bilan lol qoldirgan.

Xondamirning “Makorim ul-axloq” asaridan keltirilgan ushbu dalil buning isbotidir: “Oliy hazrat (Navoiy) yoshlari endigina to‘lib, yig‘itlik davri boshlangan paytlarda, bir kuni Lutfiy xizmatiga bordi. Lutfiy o‘z nozik fikrlaringizning natijalaridan yuzaga chiqqan bir g‘azalni o‘qish bilan bizni bahramand etsangiz, – deb iltimos qiladi. Ul hazrat bir g‘azal o‘qiydi, uning matlayi mana shu:

Orazin yopqoch, ko‘zimdin sochilur har lahza yosh,

Bo‘ylakim, paydo bo‘lur yulduz, nihon bo‘lg‘och quyosh.

Lutfiy bu g‘azalni eshitish bilan hayrat dengiziga cho‘mib, shunday deydi: “Volloh, agar muyassar bo‘lsa edi, o‘zimning o‘n-o‘n ikki ming forsiy va turkiy baytimni shu g‘azalga almashtirardim va bu ishning yuzaga chiqishini zo‘r muvaffaqiyat hisoblardim” [10:43-44].

– Bobur 12 yoshida taxtga chiqadi: “Tengri taoloning inoyati bilan va hazrati on Sarvari koinotning shifoati bilan va chahoryori bosafolarning himmati birlan seshanba kuni, ramazon oyining beshida, tarix sekkiz yuz to‘qson to‘qqizda Farg‘ona viloyatida o‘n ikki yoshda podshoh bo‘ldum” [6:64].

4. Davlat arbobi bo‘lishgan:

Navoiy qariyb 30 yilga yaqin turli davlat ishlari (vazir (1472-1476), Astrobod hokimi (1487-1488)) ni boshqardi. Sulton Husaynning eng yaqin maslahatchisi sifatida o‘zining butun kuch-quvvatini mamlakat obodonchiligi, el farovonligi uchun sarfladi. Shaxsiy mablag‘i hisobidan Hirot va mamlakatning boshqa shaharlarida bir necha madarasa, 52 ta rabot, 20 ta hovuz, 6 ta ko‘prik va to‘g‘on, juda ko‘p masjidlar bunyod etdi.

Bobur – shoh. U 12 yoshidan boshlab umrining oxirigacha urush va yurishlar, davlat va mamlakat taqdiri bilan band bo‘ldi. Yagona maqsadi yirik va mustahkam markazlashgan davlat tuzishdan iborat edi. Ammo bu maqsadi o‘zi tug‘ilib o‘sgan yurtida emas, balki ancha olisda – Hindistonda amalga oshdi.

5. Xalqparvarlik, insonparvarlik, vatanparvarlik kabi yuksak g‘oyalarni ulug‘lashgan, targ‘ib qilishgan va ularni amalga oshirishda haqiqiy shaxsiy namuna ko‘rsatib, el o‘rtasida obro‘ qozonishgan:

“Arslonqul g‘isht, tosh tashib chiqayotganlarga ko‘zi tushib, ish boshlaganidan ogohlendi. “Kechirgaysiz!” – deb yugurdi. Yuqoriga g‘isht ko‘tarib chiqqanda Arslonqul kuchli taajjubda qoldi: haligi odam qimmatbaho to‘nning etaklarini beliga qistirib, yeng uchlarini shimargan holda astoydil ishlamoqda – ustalarga g‘isht, ganj uzatmoqda edi. Yigit ko‘z uchini qisib unga tikildi-da, yelkasini qisdi: “Katta amaldorlarga o‘xshaydi-ku, ammo fe‘li boshqacha ekan. Qani, shu ishlashda birpas tob berarmikan!”

Arslonqul har gal unga zimdan bir qarab qo‘yar edi. Ammo uning ishida sustlashish emas, aksincha, terlagan yuzida borgan sari ishga muhabbat, qiziqish sezdi. Nihoyat, Arslonqul chidamadi-da, o‘zi bilan yonma-yon tushib boruvchi bittasini turti va qo‘li bilan yuqoriga ishorat qildi.

– Ul janob kim bo‘ldi? Juda berilib ishlayapti-da. Yo bizga o‘xshash sarkardan qo‘rqadimi? Xo-xox-xo.

– Voy gumroh, tanimaysanmi hali! – deb qadamini sekinlatdi u.

– Yo‘q, kim?

Navoiy hazratlari-yu! Ko‘pincha kelib shunday g‘ayrat bilan ishlaydilar.

Arslonqul cho‘chib to‘xtadi: “Navoiy!” dedi u o‘z-o‘ziga va orqaga qayrilib, allaqanday toshqin mehr bilan ko‘zlarini yuqoriga qadadi...” [8:205-206].

Bobur 1507-yil qishida o‘zining kichik beklari bilan tog‘ yo‘li orqali Hirotan Qobulga borayotganda juda qalin qor va bo‘ron hujumiga duch keladi. Ana shu qorli dovonni bir hafta davomida bosib o‘tishga to‘g‘ri keldi. Bobur boshliq 15-20 kishi oldinda borib, tayoqlar, belkuraklar bilan qorni tepkilab yo‘l ochadilar va odamlar qadamma-qadam ilgari siljiydilar. Bu haqda, shoir “Boburnoma”da shunday yozadi: “Bir haftacha yovuq qor tepib, kunda bir

shar'iy (taxminan, 3 kilometr), bir yarim shar'iydan ortiq ko'chulmas edi. Qor tepar kishi men edim, o'n-o'n besh ichki bila va yana Qosimbek edi ikki o'g'li bila..." [5:192].

To'rt-besh kun shu tariqa yo'l bosib, Bobur va odamlari "Havoli Qutiy" degan g'orga yetib keladilar. Ko'pchilik odamlar g'orga darhol kiradilar. Bir qancha odamlar tashqarida qoladilar. Bobur ko'pchilik tashqarida bo'lganda mening ichkariga kirishim insofdan va vijdondan emas degan xayol bilan g'or yonida qorni kovlab o'ziga pana joy yasaydi, qor devoriga suyanib dam ola boshlaydi. Kuchli bo'ron bilan qor yog'moqda edi. Bir-ikki soatda boshida va yelkasida qalin qor yuki hosil bo'ladi. Fop ichidagilar "joy keng, hammaga yetadi" deb qayta-qayta qichqirganlaridan so'nggina ichkariga kiradi va tashqarida qolgan odamlarni ham olib kiradi. Shu kunlarda ba'zi odamlar qo'lini yoki oyog'ini sovuqqa oldiradi. Bobur esa ushbu kecha qulog'iga sovuq ta'sir qilganini keyinchalik "Boburnoma"da qayd qiladi [5:193].

6. Raqiblariga, ta'bir joiz bo'lsa, o'z dushmanlariga munosabatlari ham juda o'xshash, hayratlanarli va ibratli:

Husayn Boyqaro saroyidagi fitna va ig'volarning avj olgani, shoirning ukasi Darvesh Alining jazolanishi, Abdurahmon Jomiy, Mo'minmirzo, Sabuhiylarning o'limi kabi voqealar Navoiyni qattiq iztirobga soladi, qaddini bukadi. Buning sabablarini bilsa-da, sukut saqlaydi, sabr qiladi, adovat saqlamaydi, xiyonat qilmaydi, xatolarni tuzatishga, barcha muammolarni ijobiy yo'l bilan hal qilishga urinadi va kech bo'lsa-da o'z maqsadiga erishadiki, bu ham buyuklikning belgisidir.

Shu o'rinda "Navoiy" romanidan dalil keltirish ibratlidir: Majiddinning ig'volari fosh bo'lib, vazirlikdan chetlashtiriladi, mol-mulki musodara qilinadi. U ana shunday kunlarning birida kechasi To'g'onbek bilan gaplashdi: "Umrimdagi eng katta xato – Alisher Navoiyga dushmanligim bo'ldi. Men yigirma yildan ortiq Alisherga qarshi harakat qildim – ne ishlar qilganim sizga ma'lum – Alisher yuragi toza odam edi.

– To'g'ri, – dedi To'g'onbek boshini quyi solib. – Alisher Navoiy tulkilikni bilmaydi. Yuragi o'bdon sof odam.

– Balli! – dedi Majiddin xo'rsinib, – Uning qahri ham, rahmi ham samimiy. Har vaqt samimiy. Ne qilaylikki, vaqt o'tdi, xatoni tuzatib bo'lmaydi" [8:408].

Shoh Bobur esa, o'zini zaharlab o'ldirmoqchi bo'lgan Malika Bayda (Ibrohim Lo'dining onasi)ni jazolamaydi, aksincha, unga muruvvat ko'rsatadi, yomonlikka yaxshilik mard kishining fazilati ekanini isbotlaydi. "Yulduzli tunlar" romanidan bu voqea quyidagicha tasvirlanadi:

"... Bizni zaharlab o'ldirmoqchi bo'lgan bu makkor xonim uchun eng og'ir jazo shuki, biz mana, tirikmiz! Bu xonimning o'zi-yu o'g'li qilolmagan ishlarni biz qilmoqdamiz!... Malika bizning bundan keyingi zafarlarimizni ham ko'rsin. Yomonlikka yaxshilik mard kishining qo'ldan kelishiga amin bo'lsin. Agar malikada vijdon bo'lsa, o'g'li qilmay ketgan ishlarni biz qilganimizni ko'rib vijdoni azoblanin. Agar vijdoni bo'lmasa, ichida faqat baxillik chayonlari bo'lsa, bu chayonlar o'zini chaqib yotaversin. Malikaga bundan o'zga jazo munosib emasdir!" [11:527-528.]

7. Navoiy "Xamsa" asari bilan mashhurlikka erishgan. Buyuk xamsanavis Nizomiy Ganjaviy Sharq adabiyotida birinchi bo'lib 1170-1204-yillar oralig'ida "Panj ganj"

("Besh xazina") asarini yaratdi, Xusrav Dehlaviy 1299-1302-yillarda "Xamsa", Abdurahmon Jomiy 1481-1483-yillarda "Panj ganj" ("Besh xazina") asarini yozdi; keyinchalik xamsanavislik an'anasi davom ettirilib, 300 nafarga yaqin ijodkor "Xamsa" yozganligi aniqlangan. Navoiy 1483-1485-yillarda yozgan 52 ming misralik "Xamsa" – o'zbek mumtoz adabiyotining cho'qqisi, ma'naviyat xazinasi, jahon adabiyotining noyob va o'lmas durdonasiga aylangan asari bilan buyuk xamsanavislar qatoridan munosib o'rin egallagan.

Bobur "Boburnoma" asari bilan shuhrat topgan. "Boburnoma" – memuar asar. Ma'lumotlar to'g'ri va haqqoniy yozilgan ushbu asarning 68 ta nusxasi bor, 2568 ta qo'lyozmasi mavjud, 31 ta tilga tarjima qilingan, 1545 nafar kishining nomi yoritilgan, 400 taga yaqin joy nomlari tilga olingan. Jumladan, Namanganning Axsi, Koson, Pishxoron, Pop qo'rg'oni, G'azna Namangon kabi hududlar nomi va behi, noshpoti (nok, nashvati), olu-bolu (olcha, olvali) kabi mevalari nomi ham tilga olingan.

8. O'zbek adabiyotida juda kam uchraydigan masnu' she'r ("mas'nu" – arabcha san'atli, sersan'at degani. Ham gorizonta, ham vertikal tomonidan o'qish mumkin bo'lgan she'r. U murabba' (to'rtburchak), musoviyat tarafayn (ikki tomoni ham teng) degan atamalar ham bilan yuritiladi) namunasi har ikki so'z san'atkori ijodida alohida o'rin tutadi.

9. Ular haqida yaratilgan yirik nasriy asarlar: "Navoiy" (Oybek), "Navoiy va rassom Abulxayr" (Omon Muxtor) romanlari; "Yulduzli tunlar", "Avlodlar dovoni" (P.Qodirov), "Boburiynoma" (Xayriddin Sulton) va xorijda 30 tadan ortiq roman mavjudligi ular shaxsini o'rganishda juda muhim hisoblanadi.

10. Hayotlarining so'nggi kunlarida ham yuksak insoniy fazilatlarini namoyon etadilar: 1500-yil dekabrning oxirlarida Navoiy og'ir kasalligiga qaramay, do'sti Husayn Boyqaroni Astroboddagi g'alaba bilan qutlash, kutib olishga chiqadi. Sohibqiron – Husayn Boyqaroning dabdabali va ko'rkam taxtiravoni ko'ringan paytda Mir Alisherning boshi aylanib ketadi. Bu holatni o'z ko'zi bilan ko'rgan Xondamir shunday hikoya qiladi: "...u zotning muborak boshi aylanib qoldi. Olijanob Amir (Navoiy) Xoja Shahobiddin Abdulloni o'z yaqiniga chaqirib: "Meni saqlashdan g'ofil bo'lmang, ahvolim o'zgarib", qoldi dedi. Shu paytda a'lo hazrating qo'lini o'pishga yetishmoq uchun otdan tushdi. To'satdan yetishgan kasallikning og'irligi oxirgi chekka borib qolgani va yurishga mador qolmaganidan, mazkur amir va Mavlono Jaloliddin Qosim qo'ltiqlariga kirib, shu yo'sinda ilgari yurib, boshini baland darajali podsho quchog'iga qo'ya oldi... Ul buyuklik va dabdaba doirasining markazi ahvolda o'zgarish ko'rib, a'lo hazrat g'oyatda qayg'uli va g'amgin bo'ldi. Bu yer to'xtash o'rni bo'lmaganlikdan ahvol so'rash va iltifot marosimlaridan keyin o'tib ketdi. Shu onda bu kasal sakta(his va harakatning to'xtab qolish kasali)ga aylanib, oliy nasabli Amirda qaytib harakat qilish va so'zlashga majol qolmadi. Kasallik shiddati orta bormoqda edi. Natijada mazkur o'ning o'n ikkinchisida yakshanba (hozirgi yil hisobida 1501-yil 3-yanvar) kuni erta bilan boqilik naqdini ruh oluvchiga topshirdi va hayot gulshani bulbulini oliy chamanga jo'natdi... " [10:154-161].

Uning o'limidan tosh yurakli, temir yurakli kishilar ham yig'laydilar. Sulton Sohibqiron – Husayn Boyqaro uch kungacha u ahli dillar boshlig'i Alisherning uyida motam

tutib o'tirdi. Bu xislat, albatta, do'sti Navoiy shaxsidan o'tgan bo'lsa, ne ajab.

Bobur hayotining so'nggi yillari – oila a'zolari bilan vidolashuvi “Yulduzli tunlar” romanida juda ta'sirli ifodalangan:

Bobur (o'g'li Humoyunga):

– Temuriylarning ko'pchiligi... fidoyilikni unutib... yo'q bo'lib ketdi. O'g'il otani o'ldirdi. Og'a iniga xiyonat qildi... Oqibatda... bari razolatning qurboni bo'ldi... Undan ko'ra... yaxshilikning fidosi bo'lgan afzal emasmi?... Mana amming Xonzoda begim... Samarqandda meni qutqarib o'zini asoratga soldi. Bu fidoyilik meni hamisha... shunday bo'lishga undab keldi... Sen ham endi inilaringu... avlodlaringni mardlikka... fidoyilikka o'rgatgin.

... “Sendan iltimosim, – deb davom etdi Bobur. – Buni (“Vaqoi” – “Boburnoma” ni) avlodlaring ham o'qisin... Xatolarimni takror etmanglar. Yaxshi ishlarim... oz bo'lsa, ko'paytirib. By kitobdan nusxalar ko'chirtirib, Samarqandga... Toshkentga... Andijonga... munosib odamlarga yuborgin... Men tug'ilgan yurt bilan aloqani

uzmanglar. Shoyad men bitgan kitoblar... ikki oradagi aloqaning rishtalari bo'lsa...” [11:560].

Xulosa. Bir so'z bilan aytganda, tarixiy, ilmiy, badiiy asarlarda ifodalangan ulug' bobolarimiz shaxsiyatidagi bu mushtarak oliyjanob fazilatlar zamondoshlari uchun ham, uning avlodlari uchun ham, ibrat, namuna maktabi bo'lib keldi va shunday bo'lib qoladi. Hazrat Alisher Navoiy esa, tiriklik, buyuklik, manguilikning betakror timsoli bo'lib qolaveradi.

“Eng qiyin jasorat ruhning jasoratidir”, – deb bejiz aytmagani. Chunki janglarda botirlik ko'rsatgan odamlar ham goho o'z hayotlariga oid achchiq haqiqatni aytishga jur'at etmaydilar. Qilgan gunoh va xatolarini oshkor etsalar, yomon ot qoldiradigandek hayiqib, ularni yashirishga intiladiganlar ko'p. Shuning uchun tarixda o'z hayoti to'g'risida bor haqiqatni ro'yi-rost aytgan odamlarning ma'naviy jasoratlari asrlar davomida unut bo'lmaydi. Ulug' vatandoshimiz Bobur ijod maydonida zo'r jasorat bilan qalam tebratgan ana shunday insonlardan biridir.

Adabiyotlar

1. daryo.uz / k / 2020 / 05 / 20 / toshkentda – adiblar – xiyoboni – ochildi – foto/
2. Каримов И. Адабиётга эътибор – маънавиятга, келажакка эътибор. – Тошкент: «Ўзбекистон», 2009.
3. Каримов И. Ватан ва халқ мангу қолади. – Тошкент: Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти, 2010.
4. Каримов И. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: «Маънавият», 2008.
5. Bobur Zahiriddin Muhammad. Boburnoma – Toshkent: «O'qituvchi» NMIU, 2017. 193.
6. Заҳириддин Муҳаммад Бобур. Бобурнома. – Тошкент: «Шарқ», 2002.
7. Navoiy Alisher. To'la asarlar to'plami: 10 jildlik: 9-jild. Majolis un-nafois. – Toshkent: «G'afur G'ulom», 2012.
8. Oybek. Navoiy. Roman. – Toshkent: «Sharq», 2012.
9. Султон Хайридин. Бобурийнома (Матн). Маърифий роман / Х.Султон. – Тошкент: «Маънавият», 2019.
10. Xondamir G'iyosiddin. Makorim ul-axloq: tarixiy asar. – Toshkent: “Yosnlar” nashriyot uyi, 2018.
11. Қодиров П. Юлдузли тунлар: Бобур: Роман. – Тошкент: «Ўқитувчи», НМИУ, 2018.